УДК 811.111+81’276.2

Стрига Е.В.

КОМП’ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ У СУЧАНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ПОХОДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

У статті зроблено спробу класифікації комп’ютерного пласту лексики та визначення його місця у складі сучасної англійської мови; розглянуто питання походження комп’ютерного сленгу, що пов’язане з розвитком сучасних технологій та його функціонуванням у сучасній англійській мові; проаналізовані приклади означеного сленгу.
Ключові слова: *комп’ютерний сленг, соціолект, прагматичний підхід, лексико-семантичний варіант.*

Стрига Э.В. Компьютерный сленг в современном английском языке: происхождение и функционирование. *В статье сделана попытка классификации компьютерного пласта лексики и определения его места в составе современного английского языка; рассмотрены вопросы происхождения компьютерного сленга, тесно связанного с развитием современных технологий и их функционированием в современном английском языке; проанализированы его примеры.*
Ключевые слова: *компьютерный сленг, социолект, прагматический подход, лексико-семантический вариант.*

Stryga E.V. Computer slang in Modern English: origin and functioning. *The article deals with an attempt to classify the computer lexicon formation and its correlation with the overall system comprising the vocabulary of Modern English; questions of the origin of computer slang, closely associated with the development of modern technologies and their functioning in Modern English are considered; the examples of specific slang are analyzed.*
Keywords: *computer slang, sociolect, pragmatic approach, lexical and semantic variant.*

Наприкінці минулого століття комп’ютер і сучасні Інтернет-технології зайняли міцне місце в житті практично кожної людини. Величезні можливості комп’ютерних технологій неможливо переоцінити. Вони застосовуються і використовуються у всіх галузях життя: в освіті, роботі, спілкуванні та розвагах.

Сучасний розвиток комп’ютерної науки вплинув на багато процесів у мові і, насамперед, торкнувся її лексики, що призвело до створення спеціальної термінологічної системи, яка відрізняється різноманіттям техніцизмів і професіоналізмів. Багато комп’ютерних термінів, раніше відомих тільки вузьким фахівцям, стали тепер актуальними для дуже широкого кола людей-користувачів комп’ютерами. У зв’язку з цим, крім власне комп’ютерної термінологічної системи, існує багата специфічна групова мова – так званий сленг користувачів комп’ютерів та професійних комп’ютерних фахівців. Це і викликало наш науковий інтерес до цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень відомих науковців (І. Арнольд, І. Гальперін, М. Маковський, Т. Соловйова, В. Хомяков, С. Флекснер, Ч. Леланд, Е. Партрідж та ін.) із означеного питання перш за все, починається з розгляду терміну “сленг”. Сленг (від англійського слова *“slang”*) – це експресивно і емо-

ційно забарвлена лексика розмовної мови, що відхиляється від прийнятої літературної мовної норми. Щодо комп'ютерного сленгу, то можна виділити такі загальні визначення:

- професійна мова "комп'ютерників" і програмістів, а також людей, чия професійна діяльність тісно пов'язана з комп'ютерами та їх використанням;
- галузь професійної мови, доступна звичайним користувачам комп'ютерів і що включається ними в своє мовлення.

Відомо, що в науці про мову в різні часи основним було питання про те, яким чином мова допомагає людині членувати матеріальний світ і суспільно-історичний досвід його носіїв. Членування дійсності залежно від національно-культурної специфіки співвідноситься з об'єктивним планом значень та відтворює карту світу, у якій відображена ця дійсність. Отже, виходячи з цього, слову властива кумулятивна функція, а слово – це колективна пам'ять носіїв мови. Відповідно **метою** цієї роботі постає визначення шляхів походження та функціонування комп'ютерного сленгу в сучасній англійській мові.

Бурхливий розвиток науки, засобів масової інформації, високих технологій вплинули на розширення старих і появу нових галузей номінації. Однак розвиток функції мови відбивається не тільки в розширенні і оновленні понятійної сфери віднесеності найменувань, а й у зміні способів номінації. Основна кількість нових одиниць утворюється за допомогою словотворчих засобів. Нове розуміння словотворення як джерела не лише готових знань, а й правил їх освіти за певними правилами і схемами дозволило виявити дію різних принципів, за якими будуються ці правила (дія аналогії, асоціативних процесів і т.д.).

У зв'язку з оформленням у мовознавстві нової комунікативно-прагматичної дослідницької парадигми, що спирається на принцип діяльності, є сенс говорити про можливість прагматичного підходу до одиниць усіх мовних рівнів, у тому числі до одиниць лексичного рівня. У цій роботі прийнято широке розуміння прагматики як науки, що вивчає мову з точки зору людини, яка її використовує, в аспекті вибору мовних одиниць, обмежень на їх вживання в соціальному спілкуванні і ефекту впливу на учасників комунікації [3, 35].

Дослідження словникового складу в прагматичному аспекті, тобто з точки зору доречності вживання лексичних і фразеологічних одиниць залежно від ситуації спілкування і цілей, до досягнення яких прагне мовець, дозволяє виділити такий напрямок у вивченні лексичної системи мови як функціональну лексикологію.

Перед функціональною лексикологією стоїть завдання виявити внутрішні закономірності, яким підкорюється вибір і адекватне вживання тієї чи тієї лексичної одиниці в кожному конкретному комунікативному акті. Уважаємо, що говорити про опис усіх одиниць словника з урахуванням їх вживання у всіх можливих ситуаціях спілкування не є доцільним, тому є сенс описувати лексику по лінії обмежень на її вживання в певних типах ситуацій.

Функціональна лексикологія спирається на прагматично-релевантні фактори трьох більш широких порядків: змістовного, соціологічного та пси-

холінгвістичного. Особливої важливості набуває функціонально-прагматичний підхід при дослідженні нових слів і значень. Сама поява слова диктується прагматичними потребами. Відправник повідомлення вибирає з готівкового лексичного репертуару те, що найкращим чином виражає його думки і почуття. Якщо в лексиці відправника такого слова немає, він видозмінює стару або створює нову лексичну одиницю. Нові лексичні одиниці створюються в процесі мовлення як здійснення мовцем певного комунікативного наміру, а не як одиниці, заздалегідь заплановані мовцем для розширення та поповнення лексичного запасу [3, 38]. Тобто можна говорити про існування певного діалектичного зв'язку між прагматикою та активними номінативними процесами.

Так, наприклад, поява у слова нового лексико-семантичного варіанта у світлі комунікативно-прагматичної парадигми може бути розглянуте як результат прагматичної варіативності слова. Під прагматичною варіативністю слова розуміємо варіювання в його вживанні в різних ситуаціях спілкування залежно від соціального, територіального, національного, вікового та інших статусів учасників комунікації. Одна і та ж лексема по-різному реалізується в однотипних ситуаціях представниками різних верств носіїв мови. У результаті вживання слова в нетиповій для нього ситуації (контексті) носієм іншого соціолекту (мови певної соціопрофесійної групи) воно набуває нового відтінку значення, який потім оформлюється в окремий лексико-семантичний варіант слова. З іншого боку, будь-яка новизна семантична породжує новизну прагматичну. З'являється новий лексико-семантичний варіант слова, який розширює прагматику всієї лексеми, оскільки розширюється спектр ситуацій і контекстів її вживання, а, отже, і обмежень на вживання.

Однією з проблем функціональної лексикології є питання про те, які фрагменти суспільного досвіду носіїв мови вимагають лексичної фіксації. Світ не відбивається безпосередньо в мові, світ відображається у свідомості, а свідомість закріплює, фіксує, кодує це відображення в конвенціональних знаках. Між річчю та ім'ям стоїть відбитий в голові людини образ речі, уявлення про неї, певний концепт, тобто усереднене уявлення про предмет. Учені говорять про існування наукової картини світу як про наочну, характерну для певної історичної епохи образу світу, що служить важливим засобом синтезу конкретних знань про світ. Інший характер носить мовна картина світу, в який образ світу фіксується за допомогою мовних засобів [1, 15]. Картина світу – це те, яким собі малює світ людина у своїй уяві – феномен більш складний, ніж мовна картина світу, тобто та частина концептуального світу людини, яка має прив'язку до мови і заломлення через мовні форми. Не все сприйняте і пізнане людиною, не все минуле і проходить через різні органи чуття і надходить ззовні по різних каналах в голову людини, має або набуває вербальної форми. Перетворення картини світу може мати різні форми фіксації на лінгвістичній карті, зокрема можна говорити про появу нових секторів на її поверхні. Йдеться про комп'ютерну техніку, зафіксовану на мовній карті у вигляді окремого нового семантичного поля комп'ютерних термінів: *e-mail (electronic mail)* лист, набраний на комп'ютері і переданий на інший комп'ютер по телефону; *spread sheet* – комп'ютерна програма,

CNC (computer numerical control) контроль за підрахунком продукції за допомогою комп'ютера. Прагматична потреба надати нові назви різним видам діяльності за допомогою комп'ютерів викликала в мові ще в 80-ті роки минулого сторіччя свого роду словотвірний вибух із полуафіксів *tele-* : *telepost, telecommuting, telebanking, teletext.*

Професійна диференціація мови, що є одним із надзвичайно важливих прагматичних чинників, діючих в активних номінативних процесах, призвела до створення своєрідного жаргону працівників комп'ютерної сфери. Так, нові одиниці, як *brain-box* – комп'ютер, *glitch* – несподіване порушення в програмі, обмежені у вживанні рамками неформального спілкування між "комп'ютерниками".

В останні роки надзвичайно активним чинником, що будує прагматику слова, є професійний параметр. Зросла професійна диференціація мови і вона відображається в появі суфіксоідного елементу – *speak* зі значенням "мова, характерна для певної професійної групи", "жаргон". Як показав аналіз, за останні десятиліття з'явилися нові галузі, що обмежують вживання лексики з професійного параметру. Це, насамперед, комп'ютерна техніка: *dp-speak* жаргон користувачів комп'ютерами. Розмежовуючи поняття жаргон і сленг, необхідно враховувати, що у різних мовознавців існує безліч поглядів на це питання. Нині існує досить велика кількість визначень сленгу, нерідко суперечать один одному. Суперечності ці стосуються насамперед обсягу поняття "сленг": суперечка йде, зокрема, про те, чи включати до сленгу одні лише виразні, іронічні слова, які є синонімами літературних еквівалентів, або ж ще і всю нестандартну лексику, використання якої засуджується в колі освічених людей. Звертає на себе увагу те, що термін "сленг" частіше вживається в англістиці. Нерідко слово "сленг" використовуються просто як синонім слову "жаргон". Ми дотримуємось точки зору про відмінності між цими поняттями.

В аспекті стратифікаційної варіативності сленг можна розглядати як мову малоосвічених людей. У цьому випадку його вживання є нейтральним. Сленгова лексика виступає в якості системи номінативних засобів. По лінії ситуативної варіативності сленг розглядається в системі експресивних засобів мови, коли його вживання носієм домінуючої культури диктується наміром досягти певного ефекту впливу на слухача. Комп'ютерний сленг розглядаємо як слова, що вживаються тільки людьми, які мають безпосереднє відношення до комп'ютерів у повсякденному житті, що замінюють професійну лексику і відрізняються розмовним, а іноді і грубо-фамільярним забарвленням [2, 61-72]. Функціональна варіативність відбувається у двох діалектично взаємозалежних напрямках: диференціація мови та її інтеграція. По лінії диференціації йде процес термінологізації загальновживаної лексики. На семантичному рівні термінологізація корелює із звуженням значення. Широко вживані слова *sentence, word* набули термінологічних значень в комп'ютерній мові для позначення одиниць інформації. Іноді термінологізація йде шляхом метафоричного переносу. У цьому випадку відбувається заміна диференціальних сем вихідного загальнолітературного значення на диференціальні семи нового значення за наявності однієї за-

гальної семи, що служить підставою для перенесення. Так, у комп'ютерній термінології сталася термінологізація через метафору такого широко вживаного слова, як *to click*, що означає натискати на клавіші "миші". Базою для метафоричного перенесення стала аналогія між характерним звуком при натискання "миші", який схожий на клацання. Функціональна варіативність по опозиції до наукового стилю – загальнолітературний стиль і може відбуватися у зворотному напрямку – по лінії детермінологізації. Цей процес відрізняється більшою активністю на сучасному етапі розвитку англійської мови в порівнянні з термінологізацією, що пояснюється збільшеною роллю засобів масової інформації в процесі популяризації слів із різних терміносистем. На семантичному рівні детермінологізація корелює з розширенням значення. Так, слово *nerd* з комп'ютерної галузі через кіно і телебачення увійшло в загальне вживання, і тепер це сленгове слово використовують не тільки "комп'ютерники", а й звичайні користувачі, коли говорять про нудну і нецікаву людину.

Таким чином, детермінологізація підтверджує тенденцію до інтеграції мовних одиниць із різних пластів лексики на базі загальнолітературного стандарту. Значну роль у цьому процесі відіграють засоби масової комунікації. В аспекті ситуативної варіативності спостерігається також міграція лексики зі сленгового шару в шар лексики загальнолітературного стандарту, вживання в ситуаціях неформального спілкування, наприклад, широко відомий комп'ютерний термін *user (anyone who deals with a computer)* абсолютно будь-який користувач комп'ютера, як новачок, так і професіонал. Важливо, що зв'язок між соціолектом і літературною мовою носить не односторонній, а діалектичний характер. Відбувається "дифузія" субкультури, її мова може поширюватися на інші периферійні пласти і в стандартну мову. Багато слів сприймаються як нові в силу того, що вони незнайомі носіям нормативної мови, хоча вони можуть давно існувати в мові певної групи. Коли ж домінуюча культура після певного періоду часу більше не знаходить слово корисним, воно може повернутися в мовній пласт-джерело або перейти в інший периферійний пласт в тому ж або новому значенні. Взаємодія між загальновживаною лексикою і жаргоном менш різноманітна. Тут переважає рух із загально стандартного ядра на периферію (або з одного жаргону в інший) [2, 63]. Зворотне збагачення менш характерно для сучасної англійської мови. Так, слово *host* зобов'язане появою в його семантичній структурі нового лексико-семантичного варіанта фахівцям, які працюють із комп'ютерами: *multiple-access computer*. Багатим потенціалом в аспекті прагматичної варіативності відрізняється також слово *box*. У жаргоні користувачів комп'ютерами слово набуло значення *an electronic computer.* Іноді слово проходить кілька стадій прагматичної варіативності. Так, слово *glitch,* запозичене з ідиш у значенні *a sudden mishap or malfunction*, мігрувало з загальновживаного пласту в комп'ютерний жаргон *(a sudden interruption of electircal supply, program function). Слово feedback* з комп'ютерного жаргону *(the portion of output feed back to the input in an automatic control circuit or system)* мігрувало в загальновживаний пласт, розвинувши новий лексико-семантичний варіант *response* через жаргон працівників бюрократичного апарату.

Таким чином, можна говорити про складну діалектичну взаємодію прагматики та семантики мови в аспекті стратифікаційній варіативності. Слово, будучи спожитим носієм іншого соціолекту або жаргону, набуває нового значення. У його семантичній структурі з'являється новий лексико-семантичний варіант, прагматично закріплений за конкретним соціолектом. У силу подальшого прагматичного варіювання певний лексико-семантичний варіант може увійти в загальновживаний пласт лексики, змінивши при цьому свою прагматичне маркування. Іншими словами, новий лексико-семантичний варіант слова, що з'явився в результаті прагматичної варіативності, розширює семантичну структуру і прагматичний потенціал всієї лексеми в цілому. Прагматичне варіювання можливо і на рівні окремого лексико-семантичного варіанта, мова йде про одиниці, залежні від соціуму.

Сучасна англійська мова, особливо її розмовний варіант, дає масу прикладів постійного оновлення комп'ютерного сленгу у зв'язку з розвитком комп'ютерних технологій і у зв'язку з розвитком самої мови, необхідного для позначення нових явищ із комп'ютерного світу. Шляхи і способи утворення комп'ютерного сленгу досить різноманітні, але всі вони зводяться до того, щоб придумати нову назву для нового явища або розширити семантику існуючого слова і зробити його придатним для постійного використання. Ураховуючи той факт, що більшість комп'ютерних технологій народжуються в англомовних країнах, то мову про запозичення в цій галузі з інших мов у контексті цієї проблеми вести важко. Комп'ютерний сленг – явище порівняно молоде. Він є ніби мініатюрною моделлю мови і тому повторює властиві їй лексичні, фонетичні та морфологічні риси. Широке використання образності на цьому етапі розвитку сленгу передбачає надалі конвенціоналізацію метафоричних значень та його розвиток у самостійний повноправний стиль мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 4-е изд., испр. и доп. / И.В. Арнольд. – М.: Флинта: Наука. – 2002. – 317 с.
2. Виноградова Н.В. Компьютерный сленг и литературный язык: проблемы конкуренции / Нина Васильевна Виноградова // Исследования по славянским языкам. Корейская ассоциация славистов. – Сеул, 2001. – С.61-72.
3. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М.: ВШ. – 1999. – 128 с.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2014 р.